

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Roberti Tvrneri Viri Doctissimi Professoris In Academia
Ingolstadiensi Orationvm. Volvmen ...**

Turner, Robert

Coloniae Agrippinae, 1625

7. Dij, omnia laboribus vendunt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69519](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69519)

mice, si quando implicem ac permisceam officium cum natura, amorem vestrum cum amore fraterno, id conor efficere, ut vel ex duplici amore vnus amoris quasi cinnus aptus sit ac perpulchre mistus, vel Principis nostri amor totus ex illustrissimo Ernesto effluat tanquam fratre, in vos influat tanquam amicos, aut, ad coniunctionem firmiter, ex illo effluat tanquam capite, in vos influat tanquam membra.

ROBERTI TURNERI

ORATIO VII.

Dij omnia laboribus vendunt.

Cum in omnia, quæ huius fabricæ complexu coërentur, mentis meæ aciem intendo, singulas quæ tantæ molitionis fabricator Deus nutu potius quam opera, Numine potius quam labore conglutinauit, animo comprehendo, mihi videre videor quamdam effigiem & formam tanquam penicillo depictam, ad quam tanquam exemplar Deus omnes actiones nostras voluit effingi. Nam dum cœlum motione quadam concitatissime contortum, laboreq; sempiterno agitatum, dum terram nihil fundentem, nisi immensus hominis bouisq; labor prius accesserit, dum hominem, quem natura ingenij acumine illustrauit, & mentis diuino munere cumulauit, non solum in grauioribus hebescentem, sed in leuioribus nonnunquam claudicantem, nisi in vi splendoreq; ingenij sui doctrina exornando, eloquentia poliendo, humanitateq; quasi informando omnes laboris industriæq; suæ neruos intenderit, dum nihil, in quamcunque partem mentis meæ vim intelligentiæq; notionem infixerim, vel

*Ad Dei
opea om-
nes actio-
nes nostras
dirigenda.*

vel

*Refutatio
opinionis
quorun-
dam per-
uerse.*

vel foeliciter ad humani generis vtilitatem inuentum,
vel suauiter ad voluptatum ascitum, vel cumulate ad
decus perfectum video, quod non labor in penitissi-
mis naturæ recessibus prius reconditum in lucem erue-
rit: sed vt lynceus perspicio Deum in omnibus rebul
id agere, vt nobis insculpat nihil non dico laudabili-
ter perfici, sed ne sapienter quidam cogitari sine labo-
re, mentisq; intentissima cura posse. Vnde admiror
fuisse quoddam genus hominum tam tetrum, imma-
ne, turpissimisq; omnium flagitiorum maculis asper-
sum, quod foelicitatem voluptate, otio & desidia desi-
naret & metiretur, dum Deum otio marcescentem
nulloq; labore (sic loquuntur) implicatum somniant
Deum capite quasi oppugnare, & diuinam prudent-
tiam, qua omnia vinxit & coagmentauit; iustitiam
qua vniuersa temperat & regit: prudentiam, qua sin-
gula constrinxit, communioneq; quadam amicitia
deuinxit, non tam conuitio violare, & proscindere,
quam ex medio tollere videretur. Nam si in voluptate
tanquam in scopo vltimo à natura præfinito nostræ
actiones debent hæere, iniustitiæ labe esset notandus
Deus, qui nos doloris aculeis configit: si tum foelicitatis
cumulum consecuti simus, quando otio obtorpesci-
mus, quid Deo aut dici aut fingi potest crudelius, qui
laboribus nos infestat? si desidia in rebus humanis pri-
mas tenet, incogitantia nota supremo Numini est int-
renda, quod omnem suauitatem amaritudine tanquam
sale intersperfit, omnemq; voluptatem siue ex honore
siue ex eruditione in mentes nostras effluat & illaba-
tur, dolore contaminauit. Sed cum illa excellens præ-
stansq; natura, ita omnibus bonis vnde quaque circum-
fluat, omniq; perfectionis genere cumulate insignia-
tur, ita vt nulla in eius vel actionibus macula, vel cogi-
tatione error vnquam inhæserit, num quid tetrius
quam tantæ naturæ, vel tenuissimam iniustitiæ aut er-
roris sordem aspergere? Epicureum repellamus, vt
Philo-

Philosophiæ labem ; fugiamus , vt virtutis pestem ,
 menteq; auersemur , vt omnium flagitiorum cœnum :
 illamq; sententiam , quam natura nobis indidit & im-
 pressit , dies confirmauit : naturam quid cogito ? diem
 quid dico ? quam Deus nobis instillauit , qui , tantum
 abest , vt otio aliquid deferat , vt potius omnia velit la-
 boribus infinitis intersepta , & difficultatibus summis
 interclusa esse , & (vt triuit sermo prouerbio tanquam
 syngrapha confirmatus) omnia laboribus vendit , &
 hasta quasi posita addicit. Quæ sententia tam per se
 mihi videtur manifeste vera , & enucleate manifesta ,
 vt qui in illa cacuiat , plumbeus ; qui edisserat , otio-
 sus prorsus videri possit. Nam cum & luce meridia-
 na clarius appareat , naturam nihil finxisse vndequa-
 que perfectum , sed vsino quodam more , omnia ef-
 fudisse , vel specie horrida , vel turpitudine tetra , vel
 imbecillitate minura , vel squalore inquinata , vel fœ-
 tore putida , non est quisquam tam tenui cogitatio-
 ne præditus , aut ab omni humanitate ita auersus , qui
 non arbitretur numen diuinum vim summam quan-
 dam latentem labori indidisse , qui quicquid natura
 edidit , & in lucem suscepit imperfectum , squali-
 dum , inchoatum : illud ita limer , limatumq; expo-
 liat , vt in omnibus & singulis diuina quædam simili-
 tudo videatur elucescere : Nam (vt res munitissimas
 silentio præterfiscam) homo , cum hæc fabrica nihil
 suis cancellis circumscribat homine præclarius , infi-
 gnus , diuinius , quid , quæso , habet , cum primum (vt
 Ciceronis vtar verbis) in hoc corporis gurgustio ha-
 bitare inceperit , quod laudes ? quid quod admireris ? ac
 potius quod non repellas ? quod non detesteris ? nam si
 pulchritudinem spectes , putidissimo pudore omnia
 inficit , sanguinea tæbe vndique squaler , ita vt videatur
 totus ex turpitudine plus quam belluina concretus , ita
 vt nihil tetrius : erubescio dicendo. Si foelicitatem cogi-
 tes , clamoribus omnia complet , periculis vndiquaque
 impli-

*Quicquid
 natura
 imperfe-
 cti edidit,
 id poluit
 labor.*

implicatus, cum nec vires languescens cibo fulcitur, nec pericula imminencia consilio subterfugere, nec malum à bono, suaue ab amaro indita naturæ vi inter noscere possit, ita ut nihil sit eo abiectius, contremiscendo cogitando. Si prudentiam designas, in nullum non periculi irruit: matrem, in cuius visceribus miles inclusus fuerat, labore conficit, angore percellit, fimo suo (proh dolor) tanquam lutulentus sus voluntur, ut nihil sit eo stultius, nihil miserius: perhorrens scribendo. At vero postquam accesserit nutriceis laboribus postquam parentum diligentia eius vitam moribus finxerit, præceptorisq; industria mentem pietate imbuerit, habebis quod admireris, quod suspicias, in quo obstupescas. Nam membra conformatione quadam eleganter distincta modestum, vita omnibus virtutibus tanquam stellulis illuminata pium, lingua eloquentiæ ornamentis, tanquam insignibus quibusdam decorata foelicem, prudentia in naturæ mysteriis indagandis, sagacitas in excutiendis, acumen in decidendis Deum designat, & quasi loquitur. Quod cum Anacharsis triginta iam annorum curriculo in Philosophiæ studiis decurso pertentasset, omnes alios Philosophos tanquam in clarissimis hebescentes, conuictorum aculeis compungebat, qui naturam tantis laudibus ornassent & nobilitassent, & in Deos reponerent cum natura monstra ederet, labor & industria res perfecte effingeret. Qui (si recte ratiocinemur) remanet veritatem, tanquam ad calculos diligentius vocat videtur, quam ceteri omnes patrum memoria Philosophi: nam si naturæ potius, quam Deo turpissimum Ethnicismi errore implicati originem assignamus, rectius & firmiori rationis momento fulti, laborem qui omnia perfectione cumulat: quam naturam, quam omnia inchoata procreat, in Deos referre debemus. Verum cum diuinitas nostram mentem suæ lucis radiis illustravit, non est curant cum Anacharsis labore

Anacharsis factum pulchrum.

ORAT. VII. DE LABORE.

Si

rem in Diuorum numerum cooptemus stupidi, nec
 ceterorum Philosophorum errore inficiamur miseri,
 si mediam illam viam & interiectam teramus, vt ni-
 hil arbitremur Deum humano generi elargitum fuis-
 se, vel ad fructum vberius, vel ad pulchritudinem
 splendidius, vel ad necessitatem conuenientius labo-
 re, industria, sedulitate. Quod luculentius videbit is,
 qui ignauiae labes fraudesq; inexpiabiles mente com-
 pletus fuerit. Qua quam primum mens humana fue-
 rit obstricta (Christe bone) quas strages edit? quae fla-
 gitia in se admittit? Qui namque ignauiae extabuerit,
 in omnia se flagitia ingurgitantem videmus. Menda-
 cio inficitur, nisi manuum callum obduxisset, odio
 flagrat, inuidia consumitur, Venere contaminatur,
 perfidia inquinatur: quid multa? omnia tam diuini
 quam humani Iuris repagula perrumpit, atque adeo
 tam est prorupta audacia, vt Deum ipsum incesto ore
 violare, maledicoq; dente infecare conetur, sed quod
 in Tiberio est videre, qui vt affluentius voluptates
 hauriret, homines omnibus flagitiis coopertos, &
 mensae & vitae sibi comites asciiuit; ita vt palatium eius
 omnibus tanquam officina quaedam nequitiae pateret,
 Calphurinum omni Philosophiae genere insigniter
 excultum, qui illi leges temperantiae, iustitiae, virtu-
 tumq; omnium indixit, securi percussit. Faustam tho-
 ri sibi vinculo copulatam, vt meretricum voluptati-
 bus sese constringendum liberius daret, e medio sustu-
 lit. O quantum, & quam foedum naturae monstrum
 oratione depingo? O crudelitatem plus quam Scythi-
 cam, non manus a caede Philosophi cohibuisse schola-
 sticum? ab vxoris sanguine non continuisse maritum?
 Videte, videte, quanta, quam immania scelera ex de-
 fidia, tanquam ex equo Troiano prodierint, ita vt
 videatur sceleri & flagitio quibus homo vitam suam
 inquinat, poena a Deo constituta, indeq; cogno-
 scite, clarissimeq; perspicite (nisi velitis in clarissimis

*Ignauia
 fraudes
 & labes.*

cæci esse) quanta utilitate labor genus humanum augeat
& amplifcet: nam res dissidentes, maximeq; repugnan-
tes, si copulentur, & facta collatione ob oculos firmi-
ponantur, delucescent clarius. Quare cum otio nihil
infestius, cuius peste literæ flaccescunt, Respubl. com-
dunt, virtutum nervi inciduntur, non est dubitandum
quicquid vel terra alit nobile, vel sol videt insigne, vel
Deus fabricatus est egregium, labore è tenebris in lucem
fuisse vindicatum, & ex industria emanasse. Quæ
(quæso) illa animorum regina (vt loquitur Cicero)
oratio calamistris verborum venusta, ex quo alio fonte
effluxit, quam ex labore? Nam cum Lentulus quædam
delitiis verborum summo labore conquiritur
Dumarchum (vt refert quidam) in fraudem pellere
xisset, capitis illi mulctam irrogavit Dumarchus
nisi rationem quandam persuadendi descripsisset.
Quæ præcepta alij subsecuti diligentius expoliuerunt
vsque dum ad Aristotelis ætatem permanassent, quæ
eloquentiæ rationem summo cum labore, summaq;
mentis commentatione, præceptis & merore
do constrixit & illigavit. Cuius artis laude Demosthenem
dum audio cæteris omnibus antecelluisse, cæterorumq;
omnium famam suæ gloriæ splendore obscurasse,
id non tribuo ingenio quo pollebatur mediocri,
neque naturæ qua valebat parum, sed labori, diligentia,
industriaq; antelucanæ, qua (vt inquit Cicero) iniquo
animo tulit, si non vicisset opifices. Ideoq; Demosthenis
oratio à Pitheo lucernam olere dicebatur, quia nunquam
ad rostra & concionem nisi præmeditatus accessit. Nisi
in Philosophiæ intimis mysteriis idem industriæ curriculum
defixissent Philosophi, Philosophia adhuc tenebris
circumfusa fuisset. Quid illa longa Platonis profectio
in Aegyptum, summo cum capitis & fortunarum periculo
suscepta, quantam lucem Philosophiæ attulit? Nam postquam
Aegyptiorum institutionibus

*Labor
quasi natura
miraculum.*

*Demosthenis oratio
cur lucerna
dicta.*

bus fuerat imbutus Plato, nihil in tota Philosophia fuit ita naturæ inuolucris implicatum, ita difficultatibus obstrictum, quod non & ingenio indagarit, & acumine enuclearit, & eloquentia admirabili sua perpoliuerit. Vt nihil de Aristotele dicam, qui viginti annos infinito cum labore, incredibili cum mentis consilio in Philosophia collocarat, priusquam Philosophi nomine fuit insignitus. Sed quid artes & scientias, quarum industria est mater, orationis nostræ filo persequor? quam nunc habèremus Reipubl. capeffendæ formam, belli administrandi effigiem, legum dicendarum regulam, medicinæ pertractandæ normam, nisi labor è tenebris eam afferuisset? nulla iam foret. An hisce laudibus laboris utilitas, suauitas, nobilitas tanquam regionibus & terminis circumscripta definitur? Nihil minus: nam quam late patet orbis, *Laboris utilitas per totum orbem diffusa.* tam late diffunditur & propagatur laboris & industriæ immensa utilitas, infinita suauitas, egregia nobilitas. Nam quid utilius, quam apum naturam in solitudine per omnem ætatem obseruasse, obseruatam ad nostram utilitatem traduxisse, & libris consignasse? at hoc Melissi fuit, & laboris fuit. Quid suauius, quam genus humanum per agros ferino more sparsum in ciuitatis septa inclusisse, illorumq; mores virtute effinxisse? at hoc Demadis fuit, & laboris fuit. Quid illustrius, quam totius orbis clauum tenuisse, omnium gentium neruos incidisse, solum regio diademate insignitum fuisse? at hoc Alexandri fuit, & laboris fuit. Sed quid? laboris laus labore summa quadam cum voluptate intersperso me opprimit: nam quocunque oculos meos conuerterim, vel sua me nobilitas opprimat, vel suauitas aures obtundat, vel utilitas aciem mihi mentis præstringat, vel splendor radiis suis oculos hebetet, vel magnitudo intelligentiæ meæ caliginem offundat, cuius vi & virtute effectum est, ut inchoata perpoliantur, artes vigeant, floreat lingua, virtus

tus propagetur, vitia infringantur, Rerum publ. forma
instituantur, instituta nitantur, nixæ in omnem ære-
ritatem durabunt, si laborem in iis reficiendis fixer-
mus, cui Deus laudem & honorem præmium propo-
suit & constituit, ideoq; merito dicitur, omnia que
cunq; cæli regionibus incluserat, laboribus vendidit
se. *Dixi.*

ROBERTI TURNERI
ORATIO VIII.

Nihil ignavia tetrius.

*Contra
rio.*

*Diligentia
Dei donū
prestant.*

*Sine dili-
gentia o-
mnia pes-
sum eunt.*

Nulla res post homines natos, Auditores docti-
fimi, siue ad gloriam clarior, siue ad virtutes
præstantior, siue ad vitiorum fibras ipsas eu-
lendæ nervosior, vel humano ingenio inuenta, vel di-
uina munificentia nobis concessa fuit, quam quod illi
opinio in animis iam omnium & singulorum inuen-
tauerit, nullum fuisse inuentum laudabile, quod non
ex diligentia tanquam ex fonte quodam manasse, non
esse iam rem paulo rudiorem, quæ non diligentia tan-
quam lima quadam perpolire, nec fore aliquid ita
nebris oppletum, & in intimis naturæ visceribus in-
clusum, quod diligentia è tenebris ad lucem afferere
ex naturæ obscuritate ad humanam utilitatem vindic-
care non possit: nam hæc siue opinio, qua imbuimur
pij, siue sententia cui affigimur sinceri, siue naturæ in-
ductio, qua afficimur impulsivi, efficit, vt nihil tam vi-
deatur difficultatibus obstructum & interclusum, in
quo assequendo, aut saltem persequendo omnes cor-
poris labores, omnem animi commentationem & con-
tentationem non defigamus. Vnde vsu iam venit, atque
adeo diligentia subsidio vsu venit, vt quasunque hu-
manæ vitæ partes animo menteq; comprehendamus
illa